

ТАХАНЛЕРА ТЕМАНАШ

Кадыровн рожан закълтхой. Цера дІабахначарна тІаьхьабуйлу нохчийн Іедалхой

Олег Сысоев

ГІадужу-бутт 06, 2026

Yelena Afonina (TASS)

Нохчийчуьра полисхо. Архивера сурт

Кадыров Рамзанан Іедалх бевдда, кхечу пачхьалкхашкахь кьайлабовлахь а, уьш маьрша а бу, кхерамзаллахь а бу, олийла дац. Ницкьахой тІаьхьабуйлу царна кхечу мехкашкахь а, йа бале лоцу церан даймахкахь баха бисина гергарнаш, царна тІе Іаткъам бан а гІерташ. Цхьаьнатоьхначу Къаьмнийн Организацин (ООН) Оьрсийчоьнан цІарах адамийн бакьонашкахула долчу хьолах лаьцна дуьйцулу лерринчу докладхочо Кацарова Мариянас, иза "къаьсттина кьиза" нохчийн диаспорина дуьхьал транснационалан репрессеш лелор ду аьлла,

билгалдаьккхина. Тхан редакцино дуьйцу и тӀелаткъам муха беш бу а, гергарчарна тӀелаткъам бар коьрта гӀирс хилла стенна буьсу а, Оьрсийчуьра бевдда бахначул тӀаьхьа нохчашна дуьхьал зуламаш лелорах хууш долчух а.

ООН-н адамийн бакьонашкахула йолчу Кхеташонехь йовзитинчу керлачу рапортехь [аьлла ду](#), шуьйрачу барамехь Украине чугӀоьртинчул тӀаьхьа Оьрсийчоьнан Іедалхоша дозана арахьа шайна луйш болчу нахана тӀаьхьабийлар цӀеххьана жигарадаьккхира аьлла. Лерринчу докладхочо Кацарова Марианас билгалдаккхарца, Нохчийчохь шуьйра даьржина лелош хӀума дара 2022-гӀа шо карадале а, Іедалхойн критикийн гергарнаш кхерор. Ткъа хӀинца оцу кепара методаш бакь хиларх дозана арахьара а дуккха а документалан тӀечӀагӀдарш кхочу. ЦӀера дӀабахначийн гергарчу нахана кхерамаш туьйсу, цаьргара бахамаш схьабоху, божаршна кхерамаш туьйсу мобилизаци йийр йу бохуш, цкъацкъа лобцу уьш, лечкъабо, царна тӀехь кьизаллаш лелайо.

Оьрсийчуьра дӀабаха нохчашна бахьанаш тайп-тайпана хила тарло. Цхьаболчара критика йина Кадыровна, цхьаверг бакьоларйаран йа журналистан белхаш беш хилла ву, йа политикаца гӀуллакх догӀуш. Ткъа кхинберш дӀабахна шайн ориентаци бахьана долуш, доьзалехь гӀело латторна, йа бертаза маре шаьш дахийтарна кхоьруш. Амма бовдахь а, кхоччуш шайн Іазапхочун карара бевлла ца хуьлу и нах.

Уггар а гӀарадаьллачух масал ду дозана арахьарчу Ичкерин хьалханчаца [Закаев Ахьмадца](#) хилларг. 25 шо сов хьалха цӀера ваьлла иза, 2000-чу шерийн йуьххьехь дуьйна вехаш ву Лондонехь.

2020-чу шеран гезгамашин-баттахь Закаевс оппозицин ІАДАТ телеграм- канална гӀортор йеш нахана хьалха къамел динчул тӀаьхьа ницкъхоша [лаьцнера](#) цуьнан ши ваша а, ши йиша а. Закаевс дийцарехь, Хьалха-МартантӀера Соьлж-ГӀала бигина хиллера уьш. Дукха хан йалале Іедалехьа болчу нохчийн хаамийн гӀирсашкахь видео гучуйелира: политикан гергарчаьрга нахана хьалха Закаев [йемалвайтира](#), иза сийсазвеш, цунна неІалт а кхайкхош. Ша Закаевс хилларг дузу ша йукьараллин жигархошна гӀортор йарца; Нохчийчоьнан Іедалша чӀагӀдора, цуьнан гергарчара шайн лаамехь сацам бина иза шайх дӀахадо, бохуш.

2023-чу шарахь Закаевн заьІап волу вешин кІант Хьусейн шен вукху вешица цхьаьна лаьцна, нохчийн тӀеман декъах тоьхна, [Украинана дуьхьал тӀом бан хьажийра](#). 2026-чу шеран зазадокху-баттахь The Insider интернет-гӀирсо [йаздира](#), Оьрсийчоьнан кьайлаха сервисаш Закаев Ахьмадан Лондонехь бежа гергарнаш лечкъо дагахь йу аьлла.

Транснационалан репрессийн цхяхйолу башхалла санна, иштта и механизм йу Кацаровас шен рапортехь йалийнарг. И стаг даймахкара д'авоьду, амма цунна Іаткъам бан буьйлало ц'лахь баха бисинчу цуьнан нахана. Адамна т'лаьхьа бовлий, цунна т'лехь терго латтор, уьш кхерор, юридикан а, административан а кепехь гергарчу нахехула царна Іаткъам беш йолчу Оьрсийчоьнан системех лаьцна дуьйцу рапортехь. Цхьацца йолчу меттигашкахь адам дуьйш меттиг а нисло.

Баймурадова Іайшат

Цу кепара, 2025-чу шеран г'адужу-баттахь Ереванерчу цхьана петар чохь йийна карийра Нохчийчохь доьзалехь шена т'лехь г'елло латторна, йедда к'елхьарайаьлла 23 шо долу [Баймурадова Іайшат](#). Цуьнан гергарчарна хууш дара иза мичахь йу, ткьа ша Іайшата социалан машанашкахь кьайла а ца хьош, дуьйцура шен дахарх лаьцна. Цо иштта критика йора Кадыровн рожана а.

Баймурадова т'лепаза йайра, шена инстаграмехь йевзичну йоІаца цхьанакхета йахначул т'лаьхьа. И йевзарг хиллера Иминова Карина. Иза хиллера т'лаьхьара цу петарчуьра [арайаьлларг](#). Иминоваца цхьана хиллера Іедалца уьйраш йолчу нохчийн бизнесхочун Байсаров Русланан вешин к'ант Байсаров Сайд-Хьамзат.

Эрмалойчоьнан Іедалхоша шайн дакъа д'лахьо аьлла, шайга хаам бинчул т'лаьхьа, йоьІан гергарчара тергал ца динера церан дехар. Пхеа баттахь волуш да а воцуш, моргехь латтийра цуьнан дакъа. Эххар а , зазодокху-бутт бовш пачхьалкъан чобтах Нубарашенскан кешнашкахь [д'Іайоьллира](#) Баймурадова.

Шен рапортрехь Кацаровас билгалдоккху, кьаьсттина жигархой, ЛГБТ йукьараллийн векалш, доьзалехь бечу ницкъах бевддарш а т'лаьхьара ца бовлуш лобцуш хиларх, Оьрсийчуьра арабевлачул т'лаьхьа. Т'аккха хьийзабо церан гергарнаш: "сий лардеш", шайн стаг цаьрга воьйтуш меттигаш а нисло. Иштта ницкъьбо жигархошна а, церан Іа лакьон, цара беш болу болх сацабайта.

Иштачух хилларг ду вежаршца Магамадов Салехьца а, Исаев Исмаилца а [Іоттаделларг](#). Оппозицин г'уллакх лелош хиларна а, ЛГБТ-ца боьзна бу аьлла, шеконаш хиларна а Нохчийчуьра д'авахара и шиь. 2020-чу шарахь ши ваша лецира, царна т'лехь ницкъ а бинера кадыровхоша. Шен оппозицин каналца хиллачу уьйрашна дохковаьлла аьлла, кьинт'ера довлар доьхуьйтуш, видео д'Іайазйайтира цуьнга.

Цул тІаьхьа ши ваша Лаха Новгороде
дІавахара. "Оърсийчоьнан ЛГБТ-машано"
лаьцначу хІусамехь Іаш вара и шиь. 2021-чу
шеран чиллан-беттан 1-чу дийнахь нохчийн
ницкъахоша лачкъийра Салехь а, Исмаил а цу
петарера. И шиь бертаза Нохчийчу дІавигира,
цигахь бехкзуламан гІуллакх дуьхьла а
даьккхира цу шинна, тІемалошна гІо латтийна
ву аьлла. Amnesty International йукъараллин
бакъонашларйархоша бехкаш бух боцуш ду
элира, хаамбира царна тІехь Іазапаш лелийна
хиларх а, кхел дІахьочу заманчохь харцонаш
лелийна хиларх а. 2022-чу шарахь Салехьна набахтехь даккха бархІ шо туьйхира,
Исмаилна – йалх шо.

Магамадов Салехь а, Исаев Исмаил а

“Диссидент сийсазвина, иза мел гена валарх а "таІзар доцуш" вуьтур вац ала гІерта Іедал

ТІеІаткъаман дакъа кхечира ишта шина
вешин гергарчарна а. 2021-чу шеран
зададокху-баттахь ницкъахоша 20 ца
кхоччуш церан гергара нах полицин декъе
дІабигира. Буьйсанна 2 сахьт даллалц цаьрга
хеттарш динера Салехьан а, Исмаїллан а
да-нана стенгахь ду, вежарий схьа а карабай, шайна тІебалабе бохуш. Эххар а да-
нана а, воккхаха волу ваша а Оърсийчуьра дІабахара. Бакъонашларьярхоша
дийцарехь, цул тІаьхьа денна бохург санна Магамадовн а, Исаевн а гергарчаьрца
къамелаш деш хиллера полисхоша. Болчу хаамца, оцу къамелашкахь царна
Іаткъам беш хиллера, "сий лардеш" ший а ваша вен веза бохуш.

Кацарова Мариянас масалашца дийцира, Оърсийчоьнан Іедалхой пачхьалкхал
арахьа и стаг велахь а, цунна тІаьхьара муха ца бовлу. ЦІе йаьккхира Петербургера
Навальный Алексейн штабан волонтер хиллачу Емельянова Юлиан а, Кадыров
Рамзанна критика йеш хиллачу жигархочун Мовлаев Мансуран а. 2025-чу шарахь
Казахстанехь лаьцна и ший а, карарчу хенахь даймахка дІадала кхерам лаьтта цу
шинна. Оърсийчоьнан Іедалша бехкейо Емельянова къоланаш дарна, ткъа Мовлаев
экстремизм лелорна. Шиммо а чІагІдо, шайна дохку бехкаш цхьа а бух боцуш ду
бохуш. 2026-чу шеран мангал-баттахь, ша Оърсийчоьне дІалуш бина сацам
Мансур къовса гІертачу заманчохь, Нохчийчохь цуьнан да-нана а, вежарий а
дІабигина хиллера полисхоша. Ишта цкъа лачкъийначул тІаьхьа, дарбан цІийне
кхаьчнера цуьнан ваша.

Оцу гІуллакхашца доьзна Кацаровас кхайкхамбина Интерполе, Москвано
политикан Іалашонашца бехкзуламан гІуллакхаш дуьхьалдахар йукъахдаккхалц,
Оърсийчоьнан къоман бюрон бахархойх лаьцна болу хаамаш листар сацаде аьлла.

Цо ишта хъехна транснационалан репрессешна дуьхьал дуьненайукъара конвенци кечйар а.

Мовлаев Мансур

Мусаева Зарема

Уггар а дукха дийцинчех ду, нохчийн оппозиционерийн-вежарийн Янгулбаев Геран нана, 57 шо долу [Мусаева Зарема](#) кадыровхоша лачкъор. 2022-чу шеран гІуран-баттахь иза бертаза Нохчийчу дІайигира Лаха Новгородера церан хІусам чу лилхинчу нохчийн ницкъахоша. ХІетахь зуда бехкейира полисхочунна гІелатарна, 2023-чу шарахь чохь даккха пхи шо туьйхира цунна. И хан чекхйолучу

заманчохь кхин цхьа керла г'уллакх диллира цунна дуьхьал, ФСИН-н белехахочунна т'елетта аьлла. Тобшаллаш а доццухехь, цуьнан могушалла ледара йоллушехь, ала дог'у, инсулинах йобзна иза хилар, кхело кхин а кзо шой, итт буттийн хан туьйхира цунна.

Цул совнаха, доьзална т'елатк'ам бан болийра Мусаевана дуьххьара хан а тохале. Иза лачк'ийначул т'аьхьа Кадыров Рамзана нахана хьалха кхерамаш тийсира Янгулбаевг'еран доьзална бекхам бийр бу аьлла, цунна т'етайра кхинболу хьаькамаш а, ницк'ахой а. Доьзална дуьхьал митинг х'оттийра Соьлж-Г'алахь, цигахь дак'алоцучара церан суьрташ эт'ош, царан т'е когаш хойкхуш, уьш дагийра. Заремин к'ентий Янгулбаев Абубакар а, Байсангур а, Ибрех'им а террорхойн а, экстремистийн а тептаре йазвира. 2023-чу шеран марсхьокху-баттахь Нохчийчуьра Янгулбаевг'еран деваша а, кхоь девешин к'ант а нуьцк'ала хьажийра Украинаина дуьхьал т'ом бан. Т'аьхьо, и доьзал юк'абог'учу Келой тейпан векалша, уьш шайх д'ахадийра, не'алт кхайкхош, бекхам бийр бу шайш аьлла, кхерамаш тийсира.

Янгулбаев Абубакар

Оцу кепара т'едалхоша гойтуш ду, эмиграцино кхерамзалла луш цахилар, аьлла вистхилира редакцица хиллачу к'амелехь Янгулбаев Абубакар.

"Гергарчарна т'ехь г'ело йар – иза дозана ларахь волчу стагана латк'амбан лалашонца лелош х'ума ду. Нагахь санна, цо ша беш болу болх саца ца бахь, цуьнан дена-нанна, вежаршна, йижаршна, йа кхинболу гергарчу нахана кхераме ду. Цу г'уллакхо бехкала вохуьйту, ша лелочунна доза тохуьйту, кхинболчу нахана а кхерам бохьу. Цундела вай

дуьйцург цхьацца ницк'аллин структураша ларамаза лелош долу г'уллакхаш дац, амма массарна а талзар даран а, транснационалан репрессийн а механизм йу", - бохура цо.

Янгулбаевс бахарехь, Нохчийчуьра милла а хила тарло волайнхо, йа Кадыров Рамзанан зак'алтхо, х'унда аьлча, мехкан урхалхочунна доза тухуш дац "йа динан а, йа культурин а, йа эхь-бехкаллин а, йа бак'онан а гураша".

Латк'амбаран цхьах'юлчу механизмах лаьцна элира Прагера университетан политологин профессоро Эмиль Аслана а. Нохчийн диаспорех лаьцна талламаш беш, зераш деш схьавог'уш ву иза дуккхачу шерашкахь.

Цо бахарехь, таӀзар дан уггар а атта гӀирс бу - гергара нах: "Уьш Нохчийчоьхь бу, царна тӀекхача а атта ду. Царна таӀзар дар къаьсттина лазама ду, дозана арахьа бехачу диссиденташна. Оцу кепара диссидент шен метта охьа а хайина, иза сийсазван, иза мел генахь хиларх шаьш "цунна таӀзар дан тӀекхочур дуйла" дӀахайта хьийза Ӏедал.

Карарчу хенахь гергарчарна тӀеӀаткъам баран практика Эмиль Аслана йузу хьалха шерашкахь хиллачуьнца. ХӀетахь гӀаттамхойн гергарчу нахах пайдаоьцура дуьхьалойар сацадайттархьама. Цунна хетарехь, оцу кепан эвсаралла а, психологин тӀеӀаткъам а бахьана долуш, Кадыровн Ӏедало кхин дӀа а лелош долчух тера ду цунах пайдаэцар.

Бакьонашларъярхочо Дунаева Розас билгалдоккху, цу кепара дийцарш дуккха а хилар а, нахана тӀаьхьара цабийлар а, царна тӀехь терго латтор а долуш ду аьлла. Дунаевана хетарехь, нохчийн администрацин векалшна дика хаьа йукьараллехь дерг, царна дукха дика хаьа, муха бан беза тӀеӀаткъам. Бакьонашларъярхочо бахарехь, къаьсттина эгӀаза хуьлу тӀетовжийла йоцурш, тӀехь да воцуш бераш хьалакхиош болу зударий а, ишта беллачийн, йа доь доцуш байначийн доьзалш а.

Дунаева Роза

Дунаевас иштта тидам тӀебахийтира хьалхо Ичкерина гӀорттор йеш, йа цуьнан маршонехьа тӀемаш бина, тӀаьхьа Ӏедалехьа ца бирзинчарна а, оцу йукьанна политикан дахарехь дакъа ца лоцучарна а. И тайпа нах кхидӀа а тергонехь латто тарло. Цул сов, набахтешкара арабевлачийн, йа цхьана хенахь лецна хиллачу нехан а тептар ду лелош. Царех цхьаболчарна маьрша дӀасалелар дихкина ду. Бакьонашларйархочо бахарехь, цу кепарчу хьелашкахь тӀеӀаткъам оцу стагана бина ца Ӏаш, цуьнан дена-нанна а, берашна а, кхечу гергарчарна а бан тарло.

"Цундела наггахь верг бен ца хӀутту шен цӀе йаккха. Оха дӀаӀаздеш ду дерриг а, йеш статистика йу, цӀахь хьийзийна, цӀера бовла дезначу доьзалех лаьцна дийцарш ду вовшахтухуш. Цкъацкъа чӀогӀа Ӏадабо нах, йоллу йуьртана кхерам а тосуш. Шен ойланах ца вухуш, Нохчийчуьра оккупацин Ӏедална муьтӀахь ца хилла и стаг велахь а, адамаша цунна букь тоха тарло, шайх а, шайн доьзалех кхоьруш. Аса царех цхьанна а бехк ца буьллу. Нохчийчуьра оккупацин Ӏедалан векал неӀарх чоьхьаваьлча, лулахочо араваьлла, иза кӀелахьара воккхур вац. ХӀунда аьлча, цунна бале дала тарло и хӀума. Цундела шерашкахь лаьтташ ма бу и кхерам", - дийцира тхан редакцица къамел динчо.

Бакъонашларйархочо билгалдоккху, даймахкана гена болчарлахь а кхерам лаьтташ хилар. Цо дийцарехь, нохчийн информцин гIирсашкахь нахана дагадоуьйтуш хила деза, социалан машанашкахь сема хилар, лайкаш ца хIиттор, комментарий ца йазйар, ша дуьхьал хиларх дIа а ца хоуьйтуш. Даим лелош хилла кепаш кху заманан технологеша дIа ца йаьхна, мелхо а кхин тIе а таронаш хуьлуйту тIехь терго латто а, Iуналла дан а.

- Москвано гIо а деш, "къаьсттина къиза" кампани дIахьош йу Нохчийчоьнан Iедалхоша дозана арахьа йолчу диаспорина дуьхьал. Оцу дешнашца [дIахьедар дина](#) адамийн бакъонашкахула ООН-н лерринчу докладхочо Кацарова Марианас. Нохчийн омбудсмено Солтаев Мансура [бехкейира](#) Кацарова Мариана "террорхошкахьа гIодахарна а", питанаш лелорна а. Амма билггал ша буьйцуьрш муьлш бу ца хаийтира.
- Гезгамашин-беттан 14-чу дийнахь Германино шайн пачхьалкхера [араваьккхина](#) Нохчийчуьра ворхI вахархо. Бакъонашларйархочо Дунаева Розас тхан редакцига дийцарехь, уьш махкара бевдда баьхкина бара цигахь Iедало баха а ца битина. Депорт йинчийн цIераш йовзуьйтуш йац зорбанашкахь. ЧIагIдо, царна даймахкахь кхераме хиларх.
- 155 жигархочо а, йукьаралхоша а, бакъонашларйархоша а, ишта бакъоларйаран а, Оьрсийчоьнан Iедална оппозицихь йолчу йукьараллаша а [куьйгаш йаздина](#) кехат дахьийтина Казахстанан Iедалхошка лерина, Нохчийчуьра вахархочунна Мовлаев Мансурна а, Оьрсийчуьра Навальный Алнескийн штабана хиллачу белхахочунна Емельянова Юлияна а экстрадица цайар доьхуш. Уьш даймахка дIахьовсабахь, кехатан авторша чIагIдарехь, йеххачу заманчохь царна тIехь къизаллаш лелор йу, уьш набахте а хьовсор бу.

Таханлера теманаш